

פרשת בא

(ע"פ הרב מרדכי קמינצקי)

אחת המצוות הראשונות בתורה, מצוות קורבן פסח, ניתנה לאומה הישראלית כמבוא לגאולה. היא גדושה באין ספור פרטים, זוהי התחלה, שהיא לבטח שונה מתרגילים מקדימים אחרים, המשאירים את המשתתפים עם תקנון נוהג התחלתי פשוט.

הדבר שבהחלט מפתיע הוא המקום שבו התורה ממקמת את המצווה הספציפית האוסרת לשבור עצם בקורבן, כדי לאכול את הבשר.

בראשית פרשתנו, פרשת בא, התורה מפרטת איך השה נצלה, ואיך אוכלים אותו. "ואם ימעט הבית מהית משה, ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במקסת נפש, איש לפי אכלו תכסו על השה... ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות, על מררים יאכלו. אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים, כי אם צלי אש, ראשו על פרעיו ועל קרבו. ולא תותרו ממנו עד בקר, והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו. וככה תאכלו אתו: מתניכם תגרים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם, ואכלתם אתו בחפזון, פסח הוא לה" (שמות י"ב, ד-יא).

כאן, אין אזכור למצווה לאכול אותו בלי לשבור עצם. רק כשלושים פסוקים מאוחר יותר, כשהתורה דנה בעיקרי הקרבן, נוסף הפרט הזה, כאילו פרט שאינו במקומו בין פקודות רציניות, כגון למי מותר לאכול הקרבן, ושהקרבן הזה הוא מצוה על כל יהודי.

"ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח, כל בן נכר לא יאכל בו. וכל עבד איש מקנת כסף, ומלתה אתו אז יאכל בו. תושב ושכיר לא יאכל בו". ואז התורה מוסיפה: "בבית אהד יאכל, לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה, ועצם לא תשרפו בו. כל עדת ישראל יעשו אתו. וכי יגור אהד גר, ועשה פסח לה', המול לו כל זכר, ואז יקרב לעשתו, והיה פאורח הארץ, וכל ערל לא יאכל בו. תורה אחת יהיה לאורח ולגר הגר בתוככם" (שמות מ"ג, מ'ט).

השאלה היא: מדוע להכליל את הפרט של שבירת עצם, הנראה כפרט מינורי, יחד עם ההוראות העיקריות של הטקס המאוד חשוב הזה?

כשהרבי מסטמר הגיע לארצות הברית אחרי מלחמת העולם השנייה, היו לו מספר זעום של חסידים, עולים מהונגריה, רובם ניצולי שואה. כנהוג אצל רבנים חסידיים, הם היו באים אליו לקבל ברכה, והיו מניחים כמה דולרים כדי שהרבי ייתן צדקה בשמם.

העולים המסכנים היו נכנסים לקבל ברכה, בודדים הניחו על השולחן דולר אחד, אחרים - מספר מטבעות, ובנסיבות מיוחדות, חסיד עשיר יותר, היה מניח שטר של חמישה, עשרה או אפילו עשרים דולר. הרבי לא היה מסתכל על התרומות. במקום זה, הוא היה פותח את

המגירות הישנות של שולחנו ודוחס את השטרות בפנים, מוכנים להשתמש בהם לצורכי צדקה.

כמובן, אלה שבאו לביקור אצל הרבי, היו לא רק התורמים אלא גם אותם שהיו להם בקשות וצרכים היו מגיעים. כל אחד היה מביא את הצרור האישי של צרותיו, ומבקש לנדבה.

פעם הגיע אדם שהיה צריך באופן דחוף לכמה מאות דולרים, שהרבי הסכים בשמחה להעניק לו.

הרבי פתח את המגירה, והחל למשוך ממנה שטרות. יצאו מספר שטרות של דולר בודד, וחמישיות, עשרות, ואפילו שטר של עשרים. אז, הרבי קרא לגבאי ואמר לו: "בא תעזור לי בזה."

הרבי התחיל ליישר את השטרות אחד אחד. ביחד, הם לקחו כל שטר, שטחו אותו וגיהצו אותו עד שהוא היה נראה כמו חדש. הרבי לקח שטרות של מאה, הערים אותם בערימה אחת מסודרת. אחר כך הוא הוציא חופן שטרות של חמישה דולרים והערים אותם בערימה נפרדת. הוא המשיך והוציא מספר שטרות של עשרה דולרים מקומטים, גיהץ אותם בידיו והערים אותם. לבסוף הוא קשר כל ערימה בגומייה, ואחר כך קשר את כולם ביחד. הוא העביר את הכל לגבאי, וביקש ממנו להעביר את כל הסכום למבקש. "רבי" שאל השמש, "על מה כל ההצגה הזאת? דולר מקומט פועל בדיוק כמו דולר חדש!"

הרבי הסביר. "עליך להבין דבר אחד. כשאתה מבצע מצווה, אתה חייב לעשותה בחן וברמה. הצורה שבה אתה נותן צדקה חשובה כמעט כמו הצדקה עצמה! מצוות חייבות להיעשות כיד המלך. אנחנו לא ניתן שטרות מקומטים לאלה הזקוקים להם."

האיסור לשבור עצם אינו רק תרגיל של בישול. ספר החינוך מסביר שהעניין הזה הוא תקנה בסיסית, המגדירה היחס שחייב להיות לכל יהודי כלפי המצוות. גם כשאוכלים בחיפזון, אנחנו חייבים לאכול באלגנטיות. אנחנו לא שוברים עצם, ולא אוכלים ברעש את הבשר, ובמיוחד בשר של מצווה. מעשיו של אדם כשהוא מבצע מצווה משקף מטבעו את יחסו למצווה עצמה. כשהתורה מציגה מצווה של מה בכך לכאורה, על צורת האכילה, ביחד עם ההוראות הדנות בנושא: על מי חלה חובת אכילת קורבן הפסח, היא בעצם אומרת לנו שהמצווה והיחס אליה הם שווים בחשיבותם.